

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע"נ

ברוך דוב ז"ל בן יבלחט"א משה חיים ווידרא נ"י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ"ל

מראה מקומות ראשי אש

לע"נ מרים שיינדל בת יצחק"א אפרים שמעון סינאוויץ

LAKEWOODDAFYOMI.COM

(א) נעיל כ"ג, (ב) [לקמן ט.]
מכות ה', (ג) לקמן פ"ה:
(ד) ודברים יז (ועי'
במכות שט), (ה) [יומא
ע"ה], (ו) ע"י לקמן סט.
ורש"י לקמן לב. ד"ה
אינו חוזר, (ז) ע"י כתובות
מ"ה: מ"ה, (ח) ע"י תוס'
ב"ב קיד. ד"ה אבל ותוס'
הרא"ש לקמן סוף דף
לד, (ט) לקמן מא.
(י) שבעות ל ע"א.

לעדותן בטלה: דיני נפשות.
לדברמנה אומר (ממדר לה) והלילה
העדה^ה דמהדריין בתר זכותא לצטל
העדות ולא יהרג לא הוא ולא הס:
די אומר אחד דיני ממונות ואחד
דיני נפשות. שוין כק לעדותן בטלה:
אימתי. דיני נפשות עדותן בטלה:

תורה אור השלם
על פי שנים עשר
שלישה עשר ימים
מת לא יומת על פ
ד אחר: (דברים מ, ו)

[illegible]

קָמָן (קָי י'): אֶחָד מִן הַעֲבָדִים. וְהִיוּ
עִמָּם שְׁלֹשָׁה אִו אַרְבָּעָה שְׂכִימָה עֲדוּת
וְהַמְקִיטִים שְׂבָרָה: אֶחָד לְרֵבִי עֲקִיבָא
מִנְּסֻכַת מָוֶת: לֹא בֹא שְׁלִישִׁי כ"ו.
וְהַמְשַׁמֵּעַ שְׂנֵאמֶר (וְדַבֵּר יט') עַל פִּי
יְהוֹשִׁיעַ עֲדִים (יְקוֹס) כֹּל שֶׁן שְׁלֹשָׁה
לְמַמָּה עֲלָמוֹ אוֹ שְׁלֹשָׁה עֲדִים אֵלָּא
לְמַחְמִיר עֲלָמוֹ לִימֵן וְחֹמֶר עֲדִי שֶׁקֶר
עֲשִׂיתִי וְהַ' אֵלֵּים שֶׁלָּא הִיָּה אוֹ לִי עֲדוּת
לְמַחְמִיר מִי הִיָּה עֲדוּת אֲפִילוּ הִי עָשָׂה
לְכַתּוּב אֶת דִּינוֹ כִּיּוֹאֵל בָּלָלוּ שֵׁשׁ
הַחֹמֶר יוֹמֵר אֵל הַשְּׁלִישִׁי מִמֶּי שֶׁמִּיטָּל
לְעֹשֶׂה עֲבָרָה: אֵל הַחֹמֶר שְׁלִישִׁי
שֶׁבָר וכו'. דְּקִיָּמָא לָן (ס') מֵדָה טוֹבָה
מֵמִדָּה רָעָה מִמֵּדֶת פִּוְרָעוּת הַלֵּקֶן קֵל
וְחֹמֶר הוּא: כִּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים.
לְעֲדוּתוֹן עֲנִלָּה: בְּדִינִי נִפְשִׁיתוּ
וְהַמְשַׁמֵּעַ אֲמֹר (מִגְדָּר ל) אֲפִילוּ
הַ'עֲשֶׂה" דְּמַהֲדֵרִין בָּרַר וְכוּתָא לְנַעֲל
לְעֲדוּת וְלֹא יִהְיֶה לֹא הוּא וְלֹא הֵס:
כִּי אֲמֹר דִּינִי מִמּוֹנוֹת וְאֶחָד
בְּדִינִי נִפְשִׁית. אֲחַד כָּךְ לְעֲדוּתוֹן עֲנִלָּה:
וְאִיבִיתָ. בְּדִינִי נִפְשִׁית עֲדוּתוֹן עֲנִלָּה:

בזמן שהתרו. הקרוב או הפסוק צעורי עזירה שגילו דעמס שאף הם נעשים עדים והרי הכמוז הקטן שלהם¹² לצלול העדות אם יש קרוב או פסול אבל לא התרו הקרוב והפסוק צעורי עזירה אלא שמקו הכשרים התרו בהן אין אלו נעשים עדים ותמקיים העדות נשאר¹³:
דא"כ

דפליג אדר"ש וס"ל דנהרגין אע"פ שאין שלשטן וומיין דקסער
 נאכער ומוס הרי ומוני שנים שים נח צדיקהס להרוג צפני עמלים
 אלא נר"ץ קרד דמחיב (סע) והנה עד שקר העד דמשמע כל העד
 לאזאל אין לפרט לא צא השלישי להקל עליו גירדא אלא סח להמחמ
 דיטור כדמפרש הסם צמורה אצל ר"ק עוקינא סבר שגטנא אע"פ
 דעד שיהי שלשטן וומיין צבאל צבא אחת צבא וזה אחר

בזמן שהתרו בזה. ופרש צ"ק דמנות (ק"ז ספס) (ב) הכי אורי ונמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותו בטלה ואי אמרי להעד לא אמרינן נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותו בטלה להעד לא דלי לא חימה הכי כל גיטין כשנמתיקין אותן פשוט קרובים והאי דקאמר מה יעשו ב' אחים ודאי יכולין לתקן שלא ילכו שניהם בעבר ד"ד ז"ל אט"פ שהבי העיד לאחר כדי דיבור מי"מ עדותו בטלה בדבשעת ראייה ורואין יחד ומתכוונין להעד לכך עדותן אפילו לא תהא בעצמותן כדי דיבור דהא הוה משעת העדאת עדים קא אמרי ואע"פ שהעיקר דלכתי לא אסיק אדעמיא יקום דבר בנתיקיי דבר הדין קמאי דממעט"י וההורג מייקוס דבר דענין שילכו לר"י דווקא בעד המעד אין עד נעשה דין אצל במסכתו להעד ללשמה יכול להאמה^(א) וכיון שהעדים עצמם דנין לא ירעו לקבל הלאשם האנשים כל העדים לפני השם אלו הדיינין^(ב) דענין שיעזרו להעד המעד בפני ואלו במסכתו להעד ולא שכי' רצוי שחולל שפי' קרוב או פסול עדותו בטלה אין לענין שאינו נעשה דין ודקדק מ' משמע דווקא שנגסנו לבקר ולא נמכונו להעד אמרינן נמצא אחד מהם קרוב או פסול אלא עד המעיד דאי לא חימה ופסק ר' יהודה הלכה כרבי יוסי דבראייה עצמא נעשה עד אע"פ שפסק רב החולה וכן ר' עמי' וואי לא בראיה עצמא נעשה עד בנתיקיי לא בעדות החדש (ר"ה טז : ספ : טז) בראיה שלשה והן ד"ד ולא נמצא לרשב"א דהני לא פרכי ניהו דרבי יוסי על כרחק לית ליה שיטתא פ' שני עדים מתרים ו' בלחמך בצמון וכמו שגמס אין יכולין להעיד והשאר לא וכן נראה הדברים דאם הומו כולן לא היו נהרגין אותן נמצא אחד מהם קרוב או פסול אלא צאונם שומרי"ו והא דקאמר דענין לרבי נמכונו להעד עצמאם כפי דמכותא במכות (ד' קמ"ד) דמשמע הכא דלר' יוסי בראיה עצמא אמרינן נמצא אחד מהם קרוב או פסול וזו אצל מחוק שפשה אחרת וז' ללמוד דעני' ר' יוסי' ו' שמתקין במשנה זו

פרק ראשון סנהדרין פ.

כלקמן (דף י.) ומה הוה משני מהל
 דפריך מיפוק ליה מלל תענה דלא מזי
 לטעוי דמעשה לקמן משום דהוה
 שאזי צו מעשה מ"מ הוה לקי דלא
 ר' מאיר גמר צ"ק דמוכח (דף ד':
 סע) דעדים וזוממין לוקין ומשלמין
 ממון ממוזילא ש"ס ר"ה ג' דגמר
 לענין דלוקין דלע"ג^ט דהוה לאו משום
 צו מעשה וז"ל דהוה משני משום
 דהוה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד
 חדא דלית ליה דלוקין עליו לפי
 צבחת רב אשי ועוד דר"מ פלי לשי
 אזהרה לעדים וזוממין מקרא אחרינא
 צ"ק דמוכח (דף ס') ויזיל דלע"ג
 דגמר עדים וזוממין ממוזילא ש"ס רע
 ה"מ לענין דלא דרשין כדי רשעו
 להכי חלו מוקמינא לה לדרשה
 דלע"ג אלא נעדרת (כמוסד לזכר) אבל
 גבי האי ז"ל דלא דגלי קרא דלוקין
 הוה גמרינן כיון דכתיב לעשות
 דרשנין מינה חלו הן הלוקין (מסכת
 דף י"ג) דבעינן לאו שיש צו מעשה
 אי נמי ויזיל דמוזילא ש"ס רע גופיה לא
 נפקא לן דלתי חלו מסייה אס צו הכות

הרשע כדאמר פרק נערה (בבבא מציעא דף קמ"ג) למדנו ויסרו מוסר ויסרו מנן וכן (מנן) מוהיא אם כן הוה הרשע:

לא בא השלישי להקל עליו אמר אלא להחמיר עליו ד"ר אשימך קלא דקמאי פ"ק דמכות (דף ק"ה) (שם) לעיל מתוך ר"י אמר מה שנים אין והנרגע עד שיור שנים ואומצין קא שאלה וכו' ומאי למימר להקיס שאלה לענין זה דכיון דמכוב (דמריס) ועשייתו לו גטורס פירש במכות (שם) לא בא השלישי להקל עליו להקל עליו ואין והנרגע עד שיחזיק כוון ולא בא הכבוד אלא להחמיר עליו עליו אמר ד"ר ש מודה שלשנא נרגעו ה"מ כעצמו בתוך כדי א"ח"כ מדקנט גטפל דהא כיון דלית ליה לרבי עקיבא הקיסא נמי וירסא ליה ה"י דמקט לענין גטנא במחוס:

הן לא נאסרו אחריו וא לא נמחו אחריו אי אמרנא לאסרוי אחרנא
 חזי אחרנא^א מה יעשו שני אחים כו' ונראה לר"י דמשום שנתכוונו
 להוציאם ומעדיהם כולן ב"ד^ב דמשום ריחיה לאו שנתכוונו
 פסולים הם פסולים הם יתברין האל^ג ולר' יוסף אפילו לא יתברין
 עיד אבל פעמים שלא ידע זה בזה ויעיד האחד אע"פ שהעיד אחריו
 ויד שפיר לאקושי לכן מילתא שלשה נאסרו אפילו בזה אחר זה כיון
 שידעו זה את זה אע"פ דלענין שלשמן וזממין לא הוקשו אלא כשהעידו
 ופירא במוות (ע) הרב יצחק אע"פ שאליו הולך להעיד ב"ד^ד הא
 ש' מדבר דברא לא נאסור דליקא יוסף דבר במקמייהו דבר לא צריכי
 ש' דבר ב"ד^ה וכן (לקמן דף יא:) לענין אין עד נעשה דיין נראה
 דהא דעמא^ה דאין עד נעשה דיין נראה או משום דנענין עדות
 הם על עדותן או משום דכתיב (דברים יט) ועמדו שני האנשים וגו'
 ש' לפני הדיינים ואלא שצטנן דיינין ויבן טעמין שני אפ"ר אלא
 ואלא (פ' קרי: ד"ה י' שמשו כו') נאסור להעיד אחריו מנלא אחד מהם
 ממרין דכפר אחר דיני ממונות (לקמן דף יא:) שלשה שנאסרו לבקר
 עושין דין אבל נתכוונו להעיד אין עושין דין ועוד נראה לר"י לדקדק
 ש' קאין דרב יהודה אררץ יהודה דהא בפי' דמטות (דף יא: וסא)
 אחריו מכוין להעיד ויהיה צריך קאמר (פ' קרי: דף יא:) גבי ג' שנאסרו
 עד ועוד להעיד פירוש ליה ליה לרב אין עד תהא שמיא גזילה
 הדיקין (א) בחדא שהרב את הנפש שצלוהו אע"פ שצלוהו ביום וזוהי
 עד בראייה ואפ"י יעיד לנאסור דהא ר' יוסי הוא דאמר עד שיהיו
 אחריו המרו בו כך שלשה וכו' אלתא אוקון יהו חשויין עדים אבל
 המרו בו דלא מהני סהדותיהו בלא סהדותא דאחריו ולא אמרין
 בן מהמרו בן לאו משום דרב יוסף לא ציי אחרו דלמצי טפי
 וכו' יוסף ציי המראה ממש אלא דיני ממונות תהא לאוקושי והא
 או פסול כו' מדקאמר וקמיפלאגי שפלוגתא דרבי ור' יוסי היינו בזה
 יאה ושמה רב יהודה פסק לגמרי כו' יוסף אי מני לא פסק כחומיה
 במוות עדות סבר כרבי והאי דקאמר במוות (ע) היכי אמרין
 אחים כו' והי"כ היכי אמרין לבו דעל כרחא המראה לאו דוקא
 לא שגדע שנתכוונו להעיד והיכי אמרין לבו וכו':

הודפס

עג א ב (ג) מי' פ"ה
מהלכות עדות הל' ג ד
סמג לאורן ריג טיש"ע ח"מ
סימן לו סעיף א:

פשוטות הן. רבינא אמר כגון שנמצא אחד מן העדים קרוב או פסול. ר' זעירא סבר לה כר' יוסי דאמר בריי נפשות טעלה העדות כולה ואין שם דיני נפשות ללא אבל יש בו דין ממונות דלא רכיב יוסה דאמר תתקיים העדות בשאר תתקיים העדות בשאר ואצ"פ שנמצא אחד מן הקרוב או פסול השאר כשרין לדיני נפשות דהא לא אתרו בהו ואמרי לאסחודי אתינן, ואנו עתידין לפרש במקומו.

[illegible]

(א) ב"צ קלד' (צ) [ועל]
ט: וש"ל] (ג) [עין]
חטופות כחטות : ל"ה
רכ שבו ובי' ביאור [קורן]
(ד) ממות (ה) [למן]
לב: ממות ה. כחטות
ל"ה, (ו) [ויספחא] דממות
[פ"ד] (ז) ממות ג.
ט:ט, [חבורות] מות;
(י) מכות ב, (כ) [וע"ע]
חטופות כחטות מות;
ד"ה רבי יהודה וחספוס
שנח קנד. ל"ה [מלא],
(ל) ובחטובות דף ל"ה,
(מ) [למן] מ, (נ) [ובכ]:
ועי' בירושלמי כאן ר"ש
ה"ה

גמרא ואין אדם קרוב
אצלו כמורנו. ענין זמנים
דעו ע"ה חוספות דל"ה
ע"ה. תרומ' ודל' וכל
זבן וא' לאו ודלה אם
כן. קשה לי דלמ"ה אף
בז' כמזי והתקוני
והרשישו אם נכנס רק
ויהא א"ל הכות ילפינן
על מנן דמריי תמלוק
וגדע דגמליא ואם רע
יפסח היינו מלקות ואח"כ
יפסח משל לזלו שאין ע'
משבש נזקין וממלא
חיבים העדים מלקות
משום לא תענה וצ"ע א"ל:

[illegible]

פְּלוּנֵי בֹא עַל אֲשֶׁתִּי
הָיָה וְאַחֵר מִצְטַרְפִּין
הִדְרֹג: לְנֹעַל וְלֹא
לְהֹרֵג: חֲלָל אֶשְׁמוּ
הוּא לְעֹזֹת: דַּמְּצִינֵן
בְּדִירָא: פְּלוּנֵן הֵא
עֹדֹת לְנֹעַל מֵהֵמֶן
לֹאשֶׁה לֹא מֵהֵמֶן נִשְׁכִּים
כִּיבִי לֵדֹ: רַמְזֵי עֲשִׂים
וְשִׁמְשֵׁן שְׁאִוְרֵי: עַד כֵּן
נִגְזֵה: אֵל עַד גְּלוּת
שְׁפָרֹס: סְהוּן מִן
סוּמָה מִן שְׁכֵן לִקְוֵן
וְלִקְמִיה פְּרִין חִיפֹן לִיה
מֵלֵא חֲמֵנָה: מִשְׁשֵׁן
הַדְּרִיזִיקוּ אֶת הַצִּדִּיק
כִּי: מִמֵּה אֵי וְהִזְדִּיקוּ

אצל אשתו לא אמרתי. אע"ג דמחמי' היא מה דבר (דף ס: פ)
 דעל כשמו לעין עדות ק"ד הכל דמחמת מנו דמהימן
 להורגו מהימן להורגו: **משום** דדחי לאו שאין בו מעשה וזה
 דה"מ למימר משום דהוי לאו שניתן לנאכרת מיתת ג"ד ולפי"ה גלי

⁽²⁾ ממון לזה וגפשות שניתן לאזהרת מיתת צ"ד ואם תאמר

פלוני בא על אשתי הוא

(א) כִּי יִהְיֶה רִיב בֵּין
אֲנָשִׁים וְנָשָׁו אֶל
הַמִּשְׁפָּט וְשִׁפְטוֹם
הַצְדִּיקוּ אֶת הַצְדִּיק
וְהִרְשִׁיעוּ אֶת הָרָשָׁע:
[דברים כה, א]

וְלֹא תִקְחוּ בְכֶם

להפסידה כתוצאה מן האירוסין נהרגין ומשלמין ממון

השור: תפישות. בשציל פנולי הרצב:

להדיוט דחינו נסקל הכי מילי היכא רשעים והיה אם בן ה

למה לי למחייה ואי

וידעים אחרוניים אם באזקה וברא¹ ינושו בשמים בראשונים

למחיייה

הוֹדָה

- כה סנהדרין / תלמוד בבלי {עמוד 30} (726077)

מֵאַרְבַּע כְּנָפֹת הָאָרֶץ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְקַבֵּץ נִדְחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

הַשִּׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ בְּבִרְאשׁוֹנָה וְיִזְעַצְצֵנוּ בְּבִתְחִלָּה,

אבני אליהו

לכן יש להם חירות מכמה מאות שנים, ויש להם מלכים רק הם בארץ לא להם, וכן כשיבוא משיח צדקנו יבואו תחלה עשרת השבטים ואחר כך יהודה ובנימין יעלו, כמ"ש (ישעי' מ, יג) ובאו האובדים בארץ אשור תחלה הם עשרת השבטים (עי' מספמא סנהדרין פ"ג ז'), ואחר כך והנדרחים בארץ מצרים הם פליטת בית יהודה ובנימין, וכן אמר ירמיה (ג, יח) בימים ההם ילכו בית יהודה על בית ישראל ויבואו יחדיו מארץ צפון, פ' בהתחלה יבואו בית ישראל הם עשרת השבטים, ואחריהם יבואו בית יהודה ויתקבצו יחדיו לארץ צפון, ומשם יבואו לארץ ישראל. וכן אמר מיכה (ד, ו) ביום ההוא נאום ה' אספה הצלעה והנדרחה אקבצה ואשר הרעותי, אמר נגד שלש גלויות אלו, אותם שגלו להרי חשך קראם הצולעה שהם צולעים על ירך אחת שיש להם רק תורה אחת שבכתב, ולא זכו לתורה שבעל פה כידוע מספר אלדד הדני ומובא במדרכי ריש מס' חולין, ושבת יהודה ובנימין קראם נדרחה לארבע כנפות הארץ, ואותן שאחורי נהר סמבטיון אמר עליהם ואשר הרעותי, כידוע מתשובת הרדב"ז וס' ערך לחם שר"א בן הרמב"ם גייר מהן כמה אלפים. לכן אמר תקע בשופר גדול לחרוטינו, על אותן שגלו אחורי הרי חשך שיצאו לחירות, ושא גם לקבץ גליוטינו, על אותם שמעבר לנהר יש כמה מהם מדינות שמה כידוע בקצה הודו מזרחית מעבר לנהר "גאנגס" (=גנגה - ננגלה דש) בארץ "סורמטאנע ואכין" (=סומטנא), וקבצינו יחד מארבע כנפות הארץ, על שבת יהודה ובנימין הנדרחים בכל הארץ מקצה השמים ועד קצהו.

בא"י מקבץ נדחי עמו ישראל, לא הזכיר אלא הנדרחים מפני שהן יתקבצו באחרונה כאמור, ואז כבר יהיו הצולעה ואשר הרעותי נגאלים ויחדיו יבואו מארץ צפון. ונכלל בברכה ראשונה בתואר "מלך כו' מושיע" כי הגאולה אינה בידי אדם כלל רק בידי שמים כמו שאמר אליהו על אימתי יבוא משיח לכשירצה ארון זה, (עי' סנהדרין נט. נעין יפקנ שס).

השיבה שופטנו בבראשונה ויזעצצנו בבתחלה, על שם (ישעי' א, כו) ואשיבה שופטין בבראשונה ויזעצצו בבתחלה, אצל שופטים אמר ראשונה ואצל יועצים תחילה, ואמרו רז"ל בפסיקתא רבתי ואשיבה שופטין בבראשונה אלו דוד ושלמה ויזעצצו בבתחלה אלו משה ואהרן. למדו משינוי הלשון שופטים ויועצים ראשונה ותחלה, שופטים אשר יש להם שבט מלוכה בידם, ויועצים המה מחוקקין חוקים ומשפטים צדיקים, כמו שכתוב (דנאשית מט, י) לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו, כמו שדרשו רז"ל (סנהדרין ה). על זה. וההבדל שבין ראשון לתחלה הוא, ראשון הוא ראש הזמן והוא ממנו כמו ראש בגוף, ותחלה הוא חוץ ממנו זמן קודם זולת זמן המדובר בו. לכן פירש ואשיבה שופטין בבראשונה אלו דוד ושלמה ועליהם נאמר שופטין שהיה להם שבט מלוכה, והם היו ראשונים במלכות ישראל והם ממנו, ויזעצצו בבתחלה אלו משה ואהרן שהיו מחוקקים ויועצים לישראל והיו תחלה בזמן מרם מלך לבני ישראל, (ח"ה: לפנינו בפסיקתא דר"כ פט"ו י"א, ונמלךש זוטא איכה פ"א אימא להיפק, דנראשונה אלו משה ואהרן ונמלךש אלו דוד ושלמה). ומפני שרעות המתרגשות לבוא על הדור

הנה ארון הברית אדון כל הארץ עובר לפניכם בירדן (יהושע ג, יא),
עוקר כנענים ומכניס ישראל. אביר ישראל, אמר ר' תנחום בר
נחמני תוקפיהון דישׂראל. ורבנין אמרין אביר ישׂראל לפני אומות
העולם. הוי אנחם מצרי, ר' יהודה ור' נחמיה, ר' יהודה אומר היה
לאותו האיש עשרה זהובים את עוקף עליו ונוטלה ממנו, אמר לו
הקדוש ברוך הוא עלי לשלם לו גמולו ולהפרע מאותו האיש. ור'
נחמיה אומר הוי אנחם מצרי שנים, מאויבי שנים, הם ארבע
מלכיות.

ואשיבה שופטיך, זה משה ואהרן. ויועצריך, זה דוד ושלמה.
ואצרוף כבור סיגריך. כיון שנקבצו הגליות נעשה דין ברשעים,
שנאמר ואצרוף כבור סיגריך. וכיון שעושה דין ברשעים כלו המינין,
שנאמר ושבר פושעים וחטאים יחד(י).
תניא ר' יוסי בן אלישע אומר אין הקדוש ברוך הוא משרה
על ישׂראל שכינתו עד שיכלו השופטים מישראל, שנאמר ואשיבה
ידי עליך. אמר רב פפא אי בטלי (ידיה) [יהירי] בטלי אמגושי,

39 ואשיבה שופטיך, שם קכג, ב.
40 ואצרוף כבור סיגריך. מגילה יז, ב.
43 תניא ר' יוסי. שבת קלט, א.

32-33 בר נחמני. בפסיק': בר חנילאי. 33 תוקפיהון דישׂראל. רש"י ות"י. אביר.
בילק' הנד' בציונים כאן גורס ומפרש: "אביר, ארוקן". ובגוף הספר מלת "אוביר"
גרסה לעיל: אוביר ישׂראל אמר ר' תנחום וכו'. וכל זה שבוש הוא. והג' הנכונה
כלפני דגרסי' אביר ישׂראל ב' פעמים וכדאיתא בפסיק'. ור' תנחום ורבנן נחלקו
בפי' הפסוק אם "אביר ישׂראל" קאי על הקב"ה או על ישׂראל. 35 עוקף.
בפסיק': עוקם. ובכ"י פרמא שם ובהמכירי ישעיה שם כלפני' והיא הג' הנכונה.
41 כבור סיגריך. בגמ' מסיים: וכתוב ואשיבה שופטיך כבראשונה. דין ברשעים כלו
המינין. שם: דין מן הרשעים כלו הפושעים וכולל זדים עמהם שני' ושבר וכו'.
ועי' דק"ס. ובדפוס הילקוט במקום "המינין" גרסו: האפיקורוסין. ושנוי מפני
הצנזור הוא (וכן גי' הגמ' הפושעים). 44 השופטים. בילק' ד"ל ובגר' נוסף:
רעים. ובגמ': שופטים ושוטרים רעים. ובכ"י מלת "רעים" ליתא ועי' דק"ס.
45 אמר רב פפא. ילקוט צפניה תקס"ז; המכירי ישעיה א, כה 18. ובגמ' מאמר
רב פפא הובא אחר דברי עולא דבסמוך. וכ"ה בסנהדרין צח, א. אמגושי.
מסיתים ומדיחים המשניאים אותנו" (רש"י). ובכ"י ודפוסים ישנים ברש"י במקום
מסיתים גרסו: המינים, המינים גלחים. והוא כנוי לאמגושי (פי' מכשף). ועי' ערוך
השלם ע' אמגושא.

[נד] לָבֵן נָאם הָאָדוֹן ה' צָבָאוֹת אֲבִיר יִשְׂרָאֵל [שם כד]. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן, כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'נָאם הָאָדוֹן', עוֹקֵר דִּיּוּרִין וּמִכְנִיס דִּיּוּרִין. בְּנִין אָב שְׁכַלָּם, [נה] הִנֵּה אַדוֹן הַבְּרִית אַדוֹן כָּל הָאָרֶץ, עֵבֶר לַפְּנִיכָם בִּירְדֵּן [יהושע ג, יא], עוֹקֵר כְּנַעֲנִים וּמִכְנִיס יִשְׂרָאֵל.

אֲבִיר יִשְׂרָאֵל [שם]. אָמַר רַבִּי תַנְחוּם בַּר חֲנִילָא, תְּקַפִּיהוֹן דִּישְׂרָאֵל. וְרַבְּנָן אָמְרִין 'אֲבִיר יִשְׂרָאֵל', לַפְּנֵי אַמּוֹת הָעוֹלָם.

הוּי אֲנַחֲם מִצָּרִי וְאַנְקָמָה מֵאוֹיְבֵי [שם]. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נַחֲמִיָּה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, הָיָה לְאוֹתוֹ הָאִישׁ עֲשָׂרָה זְהוּבִים וְאֵת עוֹקֵם עָלָיו וְנוֹטֵלֵן מִמֶּנּוּ, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָלֵי לְשָׁלֵם לוֹ גְּמוּלוֹ וּלְהַפְרֵעַ מֵאוֹתוֹ הָאִישׁ. וְרַבִּי נַחֲמִיָּה אָמַר, 'הוּי אֲנַחֲם מִצָּרִי', שְׂתִים, וְאַנְקָמָה מֵאוֹיְבֵי, שְׂתִים, אֵלּוּ אַרְבַּע מַלְכוּתוֹת.

[נו] וְאַשִּׁיבָה שְׁפָטֶיךָ כְּבָרְאשְׁנָה וְיַעֲצִיךָ כְּבִתְחִלָּה וְגו' [שם כו]. 'וְאַשִּׁיבָה שְׁפָטֶיךָ כְּבָרְאשְׁנָה', זֶה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. 'וְיַעֲצִיךָ כְּבִתְחִלָּה', זֶה דָּוִד וְשְׁלֹמֹה. 'אַחֲרֵי כֵן יִקְרָא לָךְ עִיר הַצֶּדֶק וְגו'.' צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפְדֶּה, וְשָׁבִיָּה בַּצֶּדֶק' [שם כז].

חסלת פסקא איכה

תורה אור השלם [נד] לָבֵן נָאם הָאָדוֹן ה' צָבָאוֹת אֲבִיר יִשְׂרָאֵל הוּי אֲנַחֲם מִצָּרִי וְאַנְקָמָה מֵאוֹיְבֵי: [ישעיהו א, כד] [נה] הִנֵּה אַדוֹן הַבְּרִית אַדוֹן כָּל הָאָרֶץ עֵבֶר לַפְּנִיכָם בִּירְדֵּן: [יהושע ג, יא] [נו] וְאַשִּׁיבָה שְׁפָטֶיךָ כְּבָרְאשְׁנָה וְיַעֲצִיךָ כְּבִתְחִלָּה אַחֲרֵי כֵן יִקְרָא לָךְ עִיר הַצֶּדֶק קִרְיָה נְאֻמָּנָה: [ישעיהו א, כז]

ביאור

האדון. אדון כל הארץ שהכל שלו ובידו לעקור דיורין ולהכניס דיורין, אף כאן בידו לעקור את ישראל מארצם ולהכניס אחרים תחתיהם [רש"י]: אביר. לשון חזק, ונחלקו החכמים איזה מדת חזק בא להודיע כאן: היה לאותו האיש. היינו היתום הנזכר קודם, שלקח ממנו

הערות ותיקונים

(פ) ארשב"ג. מוצא צילקוט ישעיה רמז רנ"ח, וילקוט הושע רמז י"ד צ"ס הפסיקתא. (פ) עוקר דיורין. מכאן לקח רש"י דבריו צפי' לישעיה (א' כ"ד) נאם האדון שהכל שלו וצידו לעקור אתכם מארצכם ולנטוע זה אחרים, עכ"ל. (פ) בר חנינאי. כ"ה צ"י אקספארד ופארמא, אצל צילקוט שם צר נחמני. (פ) תוקפהו דישראל. לזה כוון רש"י בישעיה א' כ"ד, אביר ישראל תקפו של ישראל עכ"ל. וכן הוא במרגוס יומן שם תקיפא דישראל. (פ) עוקם ע"יו. כ"ה

צ"י אקספארד, אצל צ"י פארמא וצילקוט שם עוקף עליו, והיא הנוסחא הנכונה. (צ) ארבע מלכויות. הרב האברנאל צפי' לישעיה שם, הביא דברי הפסיקתא וכתב ו"ל, ופסיקתא דרשו הוּי אֲנַחֲם מִצָּרִי עַל כָּל וּפִרְסָא וְאַנְקָמָה מֵאוֹיְבֵי עַל יוֹן וְרוּמֵי שֶׁהֵם ד' מַלְכוּתוֹת ע"כ. (צא) זה משה ואהרן. גם זה מוצא באברנאל שם. ו"ל ופסיקתא דרשוהו על תחית המתיים, אמרו ואשיבה שופטין זה משה ואהרן, ויענין זה דוד ושלמה עכ"ל.

מסורת הפסיקתא

האדון. ילקוט שמעוני יהושע יד, ישעיה שם. תקפיהו. ילקוט שמעוני ישעיה שם.

צו

חתם

יתרו

סופר

כלאים ונחוד כך אם יכה להם דבר זע"ז אני מפסיק מה' כלאים ושופט בין איש ורעהו והם לומדים דיני ממונות ובייניו והודעתי להם חקי חלקי ותורותיו — והנה כי ע"ז צריש ה' פסח כך דיכול הרב לשנויי ממסכת למסכת ביינו צבולא שתא אצל שלשי יום לפני הרגל הוא שאל לחלמידים ואינו יכול להפסיק ממס' זו למס' אחרת והוא מש"ס דצ"מ ע"ש וגמלא אם יגיע פרס הפסח לא יכול משה לשפוט כי החלמידים לא יניחוהו, אך אם ימנה דיינים וסנהדרין והוא ילמוד תורה עם ישראל אין חילוק בין זמן לזמן ע"כ סיים ושפטו את העם ככל עת אפי' צפרס הרגל וכנ"ל. [תק"ף].

כי יכה להם דבר צא אלי ושפטני בין איש ובין רעהו והודעתי את חקי האלקים ואת תורותיו. נלפ"ד דבעלותו ההרה אמר לאהרן וחר וזקנים מי צעל דברים יגש אליהם ואחז"ל [צ"ק מ"ו:] יגש ראייה אליהם, הנראה מזה אך רק מרע"ה בעלמו כי דן אפי' צלי עדים וראי' עפ"י רכ"ק ושאלת פי ה' ואחז"ל ספ"ק דר"ה גם קבלת צקש לדון כך וילאה צ"ק עפ"י צי עדים וגוי אצל מרע"ה ה' לו רשות צזה ע"כ בעלותו ההרה אמר לאהרן הם לא ידונו כך אלא מי צעל דברים יגש ראי' ולא ידונו עפ"י דברים צלי ראייה, וצזה מיושב קי' ש"ס ר"פ שור שגגה דפרין פשיטא ולהנ"ל קמ"ל שלא יעשו כמשה כאשר ציקש שלמה, והנה כל ק"כ יום שהי' צהר כל חותן התוצעני שלא הי' להם ראי' אלא דברי' בעלמא לא נשפטו צאתן הימים, והיום מחרת יכ"כ צרדו מהבה נקצו כל אלו התוצעני כי רצו כמו רצו וצאו לפני משה וביינו דאמר כי יכה להם דצ"ר דייקא צלי ראי' צא אלי ושפטני בין איש ובין רעהו צלי עדים צנייהם, והודעתי להם חוקי חלקי ותורותיו עפ"י רכ"ק וכדומה, ומ"מ א"ל יתרו צבול צבול אך מנה דיינים והם ישפטו ויחקרו עד מקום שידם מגעת והוא הדצ"ר הקטן ישפטו הם, ואמנם דצ"ר הגדול שאין לו ראי' כלל ונקרא דבר גדול רואה שהדצ"ר הוא רחוק לחקור ולצרר אותו יציאו אליך וק"ל. [תקנ"ב].

ויאמר חותן משה אליו לא טוב הדבר וגוי פירש"י נחכד צמשה חותנו של מלך, ולא פי' כן לעיל מיני וירא חותן משה כל אשר הוא עושה לעם, דשם י"ל דמה שהורע לו מה שעושה לעם שהם עומדי לפניו והוא יושב לצדו, זה הרע לו מפאת שהי' חותן

משה איש עניו, אצל מפאת שהי' כהן מדין לא הי' רע צעניו זה המעשה כי כן דרכם של מנהיגי ראי' להתגדל ולהשתרר על העם, ע"כ שפיר קאמר החם וירא חותן משה, אצל הכה מ"ש לו לא טוב כי נצל צבול לא הי' לריך לומר חותן משה כי זה הענה שייך גם מפאת היותו כהן מדין ומכ"ש לפמ"ש אברבנאל כי עלת יתרו אינו כמ"ש מרע"ה פי' אלה הדברי' כי יתרו לא ידע כי משפטי ה' נדקו יחדיו כי הכל מפי הגבורה אלא הי' סבור כדייני ראי' השופטי' צאומדנא ע"כ לא אמר לו חכמים וצבונים שהמה צעלי חורה וחכמה וצבונה ודעת, אלא ארצא יצחר צעלי מו"מ הצקיא' צטוב העונם שיכול לשפוט צאומדנא רק שיכיו אנשי אמת שגאי צלט, אך מרע"ה צחר אנשים חכמים וצבונים יודעי משפט ה' אמת כולם ניחנו מרועה ה' ע"ש נמלא לפ"ז לא הי' זה מעלת חותן משה אלא עלת כהן מדין ולמה יחסו חותן משה, ע"כ משום שנתכבד צו שהוא חותן של מלך.

ועל פי דברים הנ"ל י"ל אומרו על מקומו יצוא צשולם וכבר כחצתי צמקום אחר חומרו את הדבר הקשה יציאון אל משה וצצעל הטורי' מייחי קשה צי צמסרר חדא כך ואידך ואת ערפך הקשה [דברים ל"א], י"ל דקיי"ל אין מעשין אלא מומחי אצל הדיועות אין דנין צכפיה חלא מרנון צעלי הדינים שיצאו לפניהם עמם גיעין פי"ח ע"כ, והנה כתי' כל דבר הגדול יציאון אליך דרשו חז"ל צפ"ק דסנהדרין [ע"ז]. דבריו של גדול יציאון אליך ביינו כה"ג נידון צע"א ומרע"ה צמקום ע"א הוה קאי, א"כ הי' דבריו של קשה ביינו קשה עורף שצריכי' לכופו יציאון אליך כי אחה מומחה ויכול לכופו, אצל הדיינים שצעת יתרו שאינם חכמים וצבונים אינם יכולים לדון את הקשה עורף אלא יציאון אליך, וביינו ושפטו את העם ככל עת וגוי ועם הזה על מקומו יצוא דייקא צלי כפי' אלא צרנונו הטוב וצשולם וק"ל. [תקפ"ה].

איעצך ויכי חלקים עמך, ולא מלינו ששאל מרע"ה את ה', י"ל כי יתרו וכל ישראל לא ידעו כי הי' ציוה לך אמור להם וגוי ואחא פה עמוד עמדי לפרוש מאשתו, וחשש יתרו כי יחשדוהו ישראל שיעץ כן לעוצת צחו שלא יכה מרע"ה ערוד צניבור ויפרוש מאשתו כדקיי"ל עונת נשיא ה' ליצ"ח ה' דערוד צניבור ושלא יחשדוהו ככה אמר שלא יעשה צלתי עלת הי' להוליא עצמו מחשד, אצל מרע"ה ידע כי צלא"ה

ש ע ר י ו ס ה

אבות דר"ג מבואר דעונת נשיא הוא מחודש לחודש (מובא בענף

יוסף בע"י ברכות כ"ה, וע"י בדרח"ס דף ר"מ ע"א ומש"ש.

חודפס מאתר אוצר החכמה

ה) וכ"כ הח"ס בשו"ת א"ע סוף ח"א ד"ה עוד כ', וביעירות

דבש סוף ח"ב בדרוש כשנחמנה לדרשן בקי' פראג כ': ובמסכת

חתם סופר <על התורה> - ב שמות / סופר, משה בן שמואל {עמוד 106} {726077}

או בני בנייהם הגדולים מהם כמו אבנא דשמואל נחכד בשמואל, ולפעמים ורוב פעמים הוא בסיפך שאוקנים גדולים והבנים פחותים מהם ומתעטרים בהתיחסות אחרת אבותם. אמנם אם תמלא שהבנים וכל המשפחה מתיחסים אחר גדול משפחתם וזקנים, והוא מרוב ענותנותו אינו מכיר עצמו ומתעטיר ומתחכם שזכה שיש לו בנים או בני בנים או לוקחי בנוחיו כאלו זה הוא בודאי ענותן ביותר שהרי כולי עלמא יודעים שהם מתעטרים בו, והיינו עטרת זקנים בני בנים שהוא הזקן מתעטיר בבני בניהו והרי תפארת הבנים עלמא הוא מאבותם, אלא ענותנותו של הזקן רבה מאוד. וזו היתה ענותנותו של אהר"ה אחר שילחם ה' מתעטיר שהוא בן אברהם ה' אברהם מתיחס שזכה להוליד את יצחק. והיינו ואלה תולדת מעשיהם יצחק בן אברהם ואברהם הוליד את יצחק וזו היא ענותנותו של אברהם, ושל זה החסיד ועניו תלמידו של אהר"ה.

וביבמות ט"ז ע"א בעובדא ה' דיהונתן בן הורקנס כשפגע בר"ע דאקשי ל'י ואוקמי' ולא יכול ר"ע להשיבו א"ל יונתן אתה הוא ר"ע ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו אשריך שזכית לשם ועדיין לא הגעת לרועי בקר א"ל ואפי' לרועי לאן ע"ש. והדבר תמוז דאחי לבווי. לר"ע בציון גדול על דאקשי ל'י ולא יכול להשיבו וקראו רועי בקר. ועוד מה זו חסוכה ואפי' לרועי לאן וכי רועה לאן גרוע מרועה בקר אדרבה כל אבות העולם רועי לאן היו. וי"ל ואקדים משאחזיל [בברכות ד.]. שמהם נפשי כי חסיד אני ודוד מי קרא לנפשי חסיד ומשני כך אמר דוד כל מלכי מורח ומערכב ישינים על מטתם ואני ידי מלוכלכות בדם שפיר ושליל לטורח אשה לצעלה, והקדשי' מפורסמת כי עדיין לא מתורן אמאי קרי לנפשי' חסיד ונחמתי נעש על שלאמר זכרה לי אלהי לטובה [סנהדרין ל"ג]. והנה יש להבחין נהי דהפ"ה ה' ת"ה ולריק מ"מ הלא ירושלים היתה מלאה סנהדרין וכסאות

שמו ברישא דאביר יעקב אותיות רבי עקיבא ע"י י"ש פ"ד דניטין בשמות חששים אות ע"ן. ומאז אמרתי (*). גם בפרשת וחי בברכת של יוסף כתיב מירי אביר יעקב רומז ל' עקיבא שה' גלגול של יוסף בעשרה סרני מלכות כידוע. ויען כי כולו סתמתא דכל משניות אליבא דר"ע ומשנה נקרא אבן ב' מי שמת מסיע אבנים אלו בעלי משנה. ע"כ יולדק אביר יעקב משם רועה אבן ישראל שכל אבני המשנה לומותם ממנו. ויען סתמא ר' מאיר תלמידו של ר"ע ע"כ משם רועה אבן ישראל ר"ת מאיר. נחזור להביל לפרש דברי חז"ל, כי שלמי סוטה אמרי' בעקבא דמשיחא שרו חכימא למסוי כספריא וספריא כחזא וחזא כעמא דארעא ועמא דארעא גדלדל ואלכו להם בעויה כאשר עיינו רוחות וכלות, ולעומת זה הצטיינו הקב"ה בהעלאתו. וידוע כי זה גידולו מהחמה וכסף מהלכנה. וידוע נמי מ"ש ב' ילקוט ראובני סוף פ' תרומה מסיים נחשת ומתחיל ואחרי תאזר כאלו כתיב נה שח כי שח השחית העולם וכן נה אחר המבול וגמרו ע"י משה היינו נה שח, ואחרי נמלא זהב מורה על מרע"ה ונחשת מדרגה פחותה ממרע"ה וכסף על הדומים ל'י, וברזל הס ת"ח בחינת נוקבא המקבלים, ועליו ואבנים המה בעלי משנה ובעלי תלמוד כמבואר ב' מי שמת הג"ל וע"כ אמר בעלייתן של חכמי ישראל [תחת הנחשת] יהיו זהב כמרע"ה ותחת הברזל תלמידים הממדיים יהיו כסף כלכנה, ותחת בעלי משנה ותלמוד נחשת וברזל, ומסיים ש"ס תחת ר"ע מי ומי ימלא מקומו ה' חסיד ה' עניו מתלמידיו של אהר"ה. והנה מענותותו של אהר"ה הוא מה שאומר. כי מ"ש להקב"ה ואבני עפר ואפר אין חידוש כל כך בעמדו לפני הקב"ה אל תתקדר לפני מלך. אמנם הנה כתיב ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק וא"י צביר הרי"ר עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם. והכוונה כי לפעמים הזקנים מתכבדים בבניהם

שער יוסף

וכל בשר אדם שרץ בצער חלול שמים בעויה בשאני רואים שערין רוב האומות ששתחווים לעץ ואבן ואין העולם נתקן בשלכות שמים בעויה. ע"כ מן הדין שאמר לאדם פשוט שרץ על סת ברד שלא יחמיר בכבוד בוד' יותר מכבוד שמים. ע"כ ר' עקיבא — שלא עשה אלא מצערו על העדר התורה שפיר דמי וק"ל כנלע"ד — מ"פ הנאמן נב"י ו"ל לא נחת לשעם זה דלא דרשי' טעמא דקרא אלא ס"ל כל שריטה על נפש אסור יהי' מאיזה טעם שיהי' כונת המצטער. ורובא על פנינתו, וביתו לא קפדה התורה. אבל כל שהוא בסבת אדם שמת אסור, מ"ס נדחה מפני כבוד התורה, מכשי' שיהי' מצות מצוה לקיים דברי התורה נדחה מפני כבוד התורה. אלא הוא דבר תימה איך יעלה על הדעת שיהי' לאו בקום ועשה נדחה מפני כבוד התורה, אלא ודאי ברור רס"ל להתם דכל שעשה לכבוד התורה אין כאן לא כלל, והוא מטעם הנ"ל ואין משם ראי' להתיר לעבור על דברי התורה שצוה אל תפסגו עליהם שם. [ועי' ב"י יו"ד ס' ק"ט מ"ש בשם הרא"ש]. (*) הוא בבית ב' וחי משנת תקי"ף לשיק וז"ל שם: ויפוזו ורועי ידיו מירי אביר יעקב ומשם רועה אבן ישראל. אמרו הראשונים בסבוק תחת החשית אביא זהב שאחזיל תחת ר"ע וחיבירו מאי יביא, ואמרו ו"ל שלפני זה כתי' אביר יעקב אותיות רב"י עקיבא. ואיך הניג רמזו על ר"ע היינו מ"ש שר"ע בן יוסף בעשרה הרינו מלכות נהרג תחת יוסף שהוציא עשרה מיצין מבין אצבעות ידיו כפירשי' על ויפוזו ורועי ידיו והיינו מירי אביר יעקב רב"י עקיבא כנ"ל. והנה אחזיל [ובמת ס"ב] שו"י העולם ששטתם מן התורה עד שבאו ה' זקנים מן הדורם ולמדו מר"ע ע"כ נקרא ר"ע סתומתא שחתם ספרא ר"י וחתם ספרי ר"ש וחתם מביהא ר' ישמעאל וחתם סדר עולם רבי יוסי וכל אלו הארבעה נכללי' בתתם משנה ר"ם וכולהו אליבא דר"ע סתומתא עפירשי' ריש ס' מלה, נמצא כל תורה שבעים ע"י ר"ע וע"י ר"ם ע"כ משם רועה אבן ישראל ר"ת מאיר ששם רועה אבן כל ישראל בתורה שבע"ס. ומ"ס סדרים רבינו למשפט

תורה הפאריס כספריים באגדה ובהלכה. הנה מה שדחה הדין ראתי הטובי מתם סנהדרין דף ס"ח סברה ברורה היא והיטה על האגן וציל כמחמה ל' י"שן שבעתי מאמיו מאוהב בהספדו של אאיו מאוהב רבנו עקיבא אינר וצ"ל שצויה נ"כ שלא להספדו, שיש לירדות ראה זו בספרת הדין, [וליוסף אסור]. גם בתשובה מאהבה ס' ר"ל מדרה ראי' רבו כנ"ל, אסנא מיש החים פה, הוא כפמי' שם ב' קע"ד ע"ש] מ"ס חת' לו חתירה והמציא לעצמו היתר משם דחייב אדם בכבוד חסיו, ואמר כיון שבלשון [הצוואה] לא נזכר אלא שצויה על תלמידיו ועל הרבנים, היינו שמענותנו ברה מן הכבוד שחלפיקם לת"ח שהכל בקרביו, ופענותנו לא החזיק עצמו לתיה, לו יהיה כדבריו, מ"ס חתניו ובנו סחוייבים בכבודו. ובאמת עיקר סברת התוס' איננה ברורה להלכה דאפשר כתרין הראשון של תוס' ובמת דף י"ג. ובלא"ה מי יסיר שהיה סבה בפתרון עד שפוך דם, אלא שהיה סבה בכשרו כרוב צערו ולא הרגיש שהדם שותת — ומלישנא דבריייתא [מבות כ"ג] דנקמה בית שנפל והפנינה שטבעה בים תל' לנפש אינו חייב אלא על הסת בלבד, ולא נקמה רבנותו מזה על עביו ששת שאינו מצטער אלא אברת סמנו ששמש גדול שאבר וכוונא בזה אפילו כל אדם שהיה לו טמנו הנאת סמון באיזה צד יהי' שרי פשוט שרמה עליו, אלא ודאי שכל שהוא על נפש אדם אסור מזה"כ לפי שהיה זה טהוקת היום ע"י, לשורש שרמה בצערם על מיתת א' מהם, ע"כ אסרה התורה לנו לעשות כן על נפש אדם בין שיהי' כונת המצטער על אברת הגוף או על טובה צדית שתחסר סמנו בהעדרו, ואולי גם הנה' לא אמרו אלא דוקא על הפסד תורה שנתמטטה בהעדר התיח כהא דר' עקיבא שאמר כמה פרושת יש לי לשורש כמה שאלות יש לי לשאול, שצער הזה הוא כבוד נתן התורה ית"ש, והתורה לא אסרה אלא להראות צער גדול יותר מדאי עד שפוך דם על נפש אדם שנראה כמרה כבוד ביד יותר מכבוד קונו, שאלולי בן היה מן הראוי להיות כל ראש קהלה

חתי"ם **דרוש הספר** על הנאמן ר' עקיבא אשר וצ"ל מ' וישראל תקצ"ה לפ"ק **סופר** **שצב**

ולפ"ז קשה חש"ס ואקרא מאי קאמר ואח זית רעים רבים
ושוב אלי הלא ע"י תשובה תתהפכו העומות לזכיות וא"כ
לח ה' קדושין עם רעים רבים ועדף טפי מתנחלי הרי"ל
וא"כ מאי רבותי דקרא. וז"ל דקרא מיירי בעושים תשובה
מיראה שלא יתהפכו לזכיות ואפ"ה ושוב אלי וח"ש. ולפ"ז
יפה קאמר גדולה תשובה שדוחה ל"ת כגון תשובה מיראה
דאפשר בלא דחיית ל"ת ואפ"ה הקב"ה מקבל תשובה
מיראה כ"ל*) אך התוס' הקשו [סוף גיטין] תפ"ל בלא
ללא דלא יוכל הרי היא סוטה שנתגרשה משום ערות דבר
וח"י לעבור בשני לאוין או בעשה ולא ווא"כ עכ"פ קשה
לח אחי עשה ודוחה ל"ת ועשה ולא שני לאוין. אלא זה
לג"ש דאמר לא יגרש ח"כ מאל בזה ערות דבר וא"כ ע"כ
הא דכתיב הן ישלח איש את חשמו לר"ך לומר דמיון
הטחתינו הוא לערות דבר, אך ב"ה ס"ל חפ"י הקדיחה
תבטלו ור"ע מיקל ביותר אפ"י מאל אחרת נאה הימנה,
ח"כ אין ראי' משילוח וספר כריתות שלנו שהיינו בצחינת
ערות דבר אלא כחטא קל כ"ש ושפיר נחזור וגשיב
לקדמותנו כימי נעורינו. והיינו אני ה' מושיעך לקבל חיתך
כתשובה דעשה דוחה ל"ת כ"ל. ואי משום תחילה גירושין
וגואלך אב"ר יעקב"ז רבי עקיבא דלא נתגרשה ע"י ערות
דבר, ומעתה כה אמר ה' איזה ספר כריתות אחכס ואין
הפ"י איזה ספר כריתות שלא נתגרשה מעולם שהרי כתב
הן ישלח איש את חשמו וגו' כ"ל אלא איזה טענה יש
מספר כריתות אחכס לדחות אחכס כי גואלך אב"ר
יעקב רבי עקיבא ה"ל.

אחר [שבת ק"ה:] כל המחשבל בהספידו של חכם ראו לקובלו בחיו. ופי' בחיוו של חכם ולא יראה חכמים ימותו והרשע קיים. ואחז"ל כפי כמה בזה [שבת ק"ה]. וכוונתו תי' על מלכות האנשים תי' תהיה תי' תמות אמרה מדה"ד לפי הקב"ה ה' להם למחות וכו' אם לפניך גלוי לפניכם מי גלוי שלא יקבלו וחסר הקב"ה ממדת טובתו ונזר מיתם על הזקנים שלא מיחו בשרים ע"ש. ולבאר לר"ך ביאור מה לשון תי' חסר ותמות והלא התיי' אינה שרשיות במלת חי ומיתם. אמנם יוכן כי תמונת תי' היא אי' השני אופנים דג' דלית וכו' בלדא ונעשה תי' והוא לחיות דן או י"ד ומרמו על דין ועושה, או לורת ח' ועוד י' נחמתימו והוא ח"י. והיינו לשיפת רש"י פי' הקומץ כ"ט ע"ב לזורת ח"ית חוטר בראשו היינו מקל ולא גג כר"ת, נמלא במלא הרשעים ה' כוחב תי' צלי חוטר בראשו ומורה על דין. ועל מלא הזקנים ה' כוחב תי' עם חוטר מקל בראש גגו והו' ח"ית י"ד ח"י. והנה מקל רומז בכל מקום על ממשלת מקל מוטס וחובלים מקל ורלועה מטה טח ומושל. וכגון טול מקל ודך על

(*) הנה מה שכתב מרן ברוש הדבור: „הנה כבר נתבאר
במקום אחר“ וכי' הסגא לעיל בלוק א' בדרוש לש"ש תקעא לסיק
דיה הוא יפתח וכו', ושם דבא, כתב מרן כחם דקרא ואת ונית וכו'
שוב אלי מיירי בתשובה מיראה ואפיה ושוב אלי, אבל בדי' חלם
לעילי' בכוונת הש"ס דף ק"ע"ב מצאתי שדבא חדש ראי' דזה
הדבור מיראה וקרא עבודת התהנה ועוד: מרע יותר מעבודת
האדם מיראה וקרא עבודת התהנה וכו' וזהו חלק א' תכלית לעבודתו
ועליו דאמר קרא הלא תהנה תהנה הארץ רץ עבודת התהנה
בנפלי' שאין אתם שבים כ"א מיראה ואת ונית רעים רבים רל דל רשך
עבדים רבים כנלי' ואפיה ושוב אלי נאום ה' עבלי' שם, וביה מישיב
שם קי' כפית הנל, עפי' וכפ"ן יתור ערלי' ובעתה דבא מתק' אהבת
האבותים ול"ה וכן רק מיראה עיני ערלי' ובעתה דבא דמיירי אהבת
בתשובה מיראה ואפיה דיהוה הינו בנפלי' תשובה וכו'.

למשפט ובהנים מורי הוראות ואיך נכנסו להלך המלך
פניהם בשפיר ושליא ולא היה להם לשאול ההוראה משאר
חכמי ישראל. אבל י"ל אה"כ אך כיון שהקרא מעיד על
ההפ"ה וכו' עמו שהלכה כמותו בכל מקום [שם] א"כ כל
שום ספק שנחשפקו בעלי הוראה בשפיר ושליא וכדומה
לא יאלו ידי חובתם עד שהקריבו משפטם והוראתם לפני
מי שהלכה כמותו שמכון ההלכה אל האמת ע"כ היו דיו
מלוכלכים לפטר נשים לבעליהן. והנה לזכות לזה שיוקצ
הלכה כמותו לאו כל אדם זוכה לכך כדאחז"ל יעתי
ומנאמי תאמין והני מיילי לתדורי אבל לאוקמי גירסא
סיעתא הוא משמיא [מגילה י:י]. והרי ד"ש מחדדי טפי
ואה"כ הלכה ככ"ה הראיל וכו' ענותותן ביותר [כעירובין
יג:] כי המתחסד בין אדם לתדירו בשלום ובמישור זוכה
לשלום של חורה שיקבעו הלכה כמותו ולא יחלקו עליו.
והנה דהפ"ה ה" עושה משפט ולדקה לכל עמו זוכה
שיקבעו הלכה כמותו. והנה דהפ"ה מרוב ענותותו
כמשאחז"ל [מ"ק ט"ז:] שגדלותו הקטין עלמו לפי מי
גדול ממנו בחכמה ע"כ שפט כנפשו מה זה שדי מלוכלכי
בשפיר ושליא וכו' לדדי ולחכמתי לריכים הלא הם גדולים
ממני. והיינו שמרה נפשי ממכשול כי חסיד אני ולא
למדן ע"כ לריך אני לרחמים.

ולבוא אל המכוון כי אברהם הוא שרש המסד הידוע. יעקב שרש התורה. ובפי פנחס פירש"י פרי החג נגד אברהם דכתיב ואל הבקר רץ אברהם והכנשים נגד יעקב והכנשים הפריד יעקב, וא"כ בעל המסד הוא ריבוי בקר על שם ואל הבקר רץ אברהם ובעל התורה הוא רועה לאן נגד יעקב. ובתשובת ר' מנחם עזרי" ס"ג מייתי מקובל (*) דהאי עובדא דמס' שבת קכ"ז ע"ב ה"י ר"ע כשה"י עם הארץ לומר גם אז ה"י בעל מוסר בין אדם לחבירו ודן לכף זכות ע"ש. והנה יהינן בן הורקנס אמר אחא הוא עקיבא בן יוסף ששמך הולך מסיף העולם ועד סופו פ"י מסוף הנהגת עה"ז עם הבריות ועד סופו בתכלית תורה ועבודה מקצה אל קצה הנעת אל תכלית וכיון שהקשיתי לך ואוקימתך איני מושיך שיח"י המסרון במה שאיך מפולפל וחרף בתורה זה איני חושך אלף שפדין לא הנעת לרועה בקר בנמ"ח בין איש לחבירו והשיב לו מענותו חף לא לרועה לאן כי גם בפלפול התורה איני שלם — וכל זה מענותותו וחסידותו של רבי עקיבא.

ואכתי פש נגן פסקו כהפסרת צקב חיי ה' מושיעך
ונואלך אביר יעקב איזו ספר כריתות אמנס.
האי אביר יעקב נמי מרמז ארבי עקיבא וזה עיניו. י"ל
ע"ד חדוה, הנה כבר כתבתי במקום אחר דאחז"ל גדולה
השפעה שדושה לית שנחורה דכתיב הן ישלה איש את
אחשמו והלכה והיתה לאיש אחר התשוב אליו עוד ואת זנית
רעיים רבים ושוב אלי נאום ה' והקשה בפי חוכי יח"כ
מאי חולמא דתשובה הלא כל עשה דושה לית, ואמרתי
ליישוב דק"ל דמחזיר גרושתו דוקא כשנשאת לאחר אבל
לאם וזה עס אחר מותרת לבעלה הראשון. ולפי' גרושה
לשנשאת לאחר על תנאי שאם חתולה ותחפיים לבעלה
הראשון יהי כל בעילותי עס השני בעילת זנות ואין כאן
קדושת אי"כ זו מותרת לחזור לבעלה הראשון בלי ספק.

הקדוש וסתם המשה, והוא משבט יהודה ע"כ בבית יהודה מחוקק
 מבין רנניו הוא רבינו הקדוש המחוקק וסופו תביות מחוקק מבין
 רנניו קנ"ו (מסור) וסוף רמז על ריע ה"ל עכ"ל שם.
 (*) שם מביא כן גמס שאלותיו, וכ"כ הדבר שם בשמו
 הנהגות הש"ס (בד' ח"ס עמ"ס שבת שם.

בין אדם לחבירו^א ובין איש לאשתו. אוהב את כו': בין איש לאשתו. צפרקי אבות ל"ג ליה. הצריות ומקרבן לתורה. הוא היה אומר נגד שמה צרם ע"ש בפירש"י ש"י ז"ל, אמר אחד לאשתו אבד שמה. ודלא מוסיף יסיף. ודלא יליף קטלא קונס שאין נהנית לי עד שחרוק צעינו של כהן גדול חייב. ודאשתמש בתגא חלף: ב הוא היה אומר אם היה אהרן שומע היה הולך אלל אותה אשה והיה אהרן אהרן אוהב שלום ורודף שלום ומושים שלום בין איש לאשתו אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. הוא היה אומר^ב נגד שמה אבד שמה ודלא מוסיף יסיף ודלא יליף קטלא חייב ודאשתמש בתגא חלף: ב הוא היה אומר^ג אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני אם לא עכשיו אימתי: ג אוהב שלום כיצד מלמד שיהא אדם אוהב שלום בישראל בין כל אחד ואחד בדרך שהיה אהרן אוהב שלום בין כל אחד ואחד שנהמר (מלאכי ג) תורת אמת היתה צפיהו ועולה לא נמצא צפתי צלום וצמישור הלך אחי ורבים השיצ מעון כשהיה^ד אהרן

שהיה אהרן אוהב שלום בין כל אחד ואחד שנאמר (מלאכי ב) תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתי בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון רבי מאיר אומר מה ת"ל ורבים השיב מעון כשהיה אהרן מהלך בדרך פגע בו

(ב) שם משנה יג (ג) שם משנה יד

שלא יהא אדם אוהב שלום שהוצרך ללמדנו שיהא אדם אוהב שלום. ואפשר דזימנין דליכא טרחא יתירא לעשות שלום וגם שיאמר שנינו ותלמוד תורה כנגד כולם וע"י אהבת שלום בטל מת"ת, לזה אמר מלמד שיהא אדם אוהב שלום כו' כדרך שהיה אהרן אוהב שלום בין כלל א"ל דליכא טרחא יתירא. ומייתי מדכתיב "תורת אמת היתה צפיהו" ללמדנו דהגם כי תורת אמת היתה צפיהו — תורתו אומנותו, עם כל זה

תוספת אור

1. והאבות הראש מביא מהמדרש דברים (פ"ה ט"ו) מהו "צקש שלום ורדפהו" מעשה צרני מאיר שהיה יושב ודורש כו' הלכה אותה אשה לציתה שהיה ליל שבת ומצאה הנר שלה שכבה אמר לה בעלה היכן היית עד עכשיו אמרה לו שומעת הייתי לרבי מאיר דורש והיה אותו האיש לילן אמר לה צדך וכך אין את נכנסת לביתי עד שחלכי וחרוקי צפניו של רבי מאיר, יצאה לה מציתו נגלה אליהו זכור לטוב על רבי מאיר, אמר לו הרי צבילך יצאה האשה מציתה, הודיעו אליהו היאך היה המעשה, מה עשה רבי מאיר הלך וישב לו צנהמ"ד הגדול צאתה אותה האשה להתפלל וראה אותה ועשה עצמו מסתפק (פ"י חולה ע"י מפרשים) אמר מי יודע ללחוש לעין אמרה לו אותה אשה אני צאתי ללחוש רקקה צפניו א"ל אמרי לצעלך הרי רקקתי צפניו של רבי מאיר א"ל לך התרצי לצעלך ראה כמה גדול הוא כחו של שלום, ע"כ. וצמ"ר פ' לו (פ"ט ט) אמרו לו תלמידיו רבי כך מצוין את התורה לא היה לך למימר אחד מיין למלחש לך אמר להו לא דיו למאיר להיות שזה לקונו דתני רבי ישמעאל גדול שלום ששם הגדול שנכחצ בקדושה אמר הקב"ה ימחה על המים צביל להטיל שלום בין איש לאשתו, ע"כ.

הערות לנוסחת הגר"א

א. בש"ס ורילנא מביאים שהגר"א הוסיף "בין א' בביאורים להגר"א אות כ"ב.
אדם לחבירו" ובדפוס הוצאת הגרמ"מ זצ"ל נדפס ב. מוחק רבי מאיר אומר מה ת"ל ורבים השיב בתוך חצי מרובע. ע"י מה שכתבנו לעיל בפרק מעון.

"בשלוש וצמישור הלך אחי" אוהב שלום ורודף שלום, עכ"ל: ונתן לו שלום. כי הב"י ז"ל, אע"ג דאסור ליתן שלום לרשע כד"א (ישעיה מ"ח כ"ג) "אין שלום אמר ה' לרשעים" ה"מ שלום בעלמא אצל בזה השלום מונע הרשע מן העצירה מזה היא כי גדולה עצירה לשמה. וזליתא סוף מס' ברכות רבי נתן אומר "הפרו חורתך" משום "עת לעשות לה'" ופי' הרע"ב פעמים שמצטלוי ד"ת כדי לעשות לה' אף זה המצחין לשלום בשלום חזירו זה רצונו של מקום שנאמר "בקש שלום ורדפהו" מותר להפר תורה ולעשות דבר הנראה אסור כו' יעו"ש²: שנתן לי שלום. ואם היה יודע מרשעתי מסתמא לא היה מקרב אותי בשלילת שלומי (סע): מן העבירה. לפי דברי הצרייחא הפירוש של "אוהב שלום" אינו רק לעשות שלום בין אדם לחבירו אלא גם לעשות שלום בין אדם למקום וכנ"ל מהמדא"ר "בין ישראל לאזניהם שבשמים". ועי' מהרש"א סנהדרין ו' ע"ב ש"כ לפרש "אוהב שלום" היינו בין אדם למקום "ורודף שלום" היינו שיהיה שלום לעצמו (ר"ל בינו וחבירו) "ומשים שלום בין אדם לחבירו" היינו שלום בין אחד להשני: מטריף את לבו. מכה את לבו. מטריף כמו ביצים טרופות (ב"י). וכ' הכסא רחמים דכוונת אהרן הכהן "מטריף את לבו וקורע את בגדיו" היינו מצית ומצחון נראה מצפנים ושוה מצחון צאופן שפנימיותו וחיצוניותו שוים לבקש שלום, עכ"ל³: וקורע את בגדיו. עי' ילקוט חקת סוף סימן תשס"ד שנוי לשון בזה. וכ' הבן אברהם ז"ל, קורע את בגדיו, מפני הנער כעל מת, ועושה כן מדעמו ואין זה אסור ואפשר דמפני זה דייק ר"ע לעיל פרק ג' לומר הקורע בגדיו

באדם רשע ונתן לו שלום למחר בקש אותו האיש לעבור עבירה אמר אוי לי היאך אשא עיני אחר כך ואראה את אהרן בושתי הימנו שנתן לי שלום נמצא אותו האיש מונע עצמו מן העבירה. וכן שני בני אדם שעשו מריבה זה עם זה הלך אהרן וישב אצל אחד מהם אמר לו בני ראה חברך מהו אומר מטריף את לבו וקורע את בגדיו אומר אוי לי היאך אשא את עיני ואראה את חברי

תוספת אור

- ועי' בתוס' יו"ט שמקשה מהא דאמר נתאי הארצלי ריש פרקי אבות, ואל תחזר לרשע. ובאהבת חסד כ' ז"ל, ואין זה סותר למאי דאמר נתאי הארצלי כו' דזה איירי לאחר שהוכיח כדן תורה כמה פעמים ולא יראה לשמוע לו דאז הוא נקרא רשע גמור וחייב להרחיק ממנו, עכ"ל.
- וכתבו המפרשים הראשונים (נפרקי אבות) דאע"פ שאהרן היה אומר מה שלא א"ל שום אחד מהמריצים הרי אמרו (יבמות ס"ה ע"ב) מותר לשנות בדברי שלום דכתיב (בראשית י' י"ו) "כה תאמרו ליסוף אנא שא נא פשע אחיך וחתאחם" ולא מצינו ליעקב שאמר כן, כי לא היה יוסף צעניו נוטר איבה, וכן מצינו (בראשית י"ח) "למה זה לחקה שרה לאמר גו' ואני זקנתי" והיא אמרה "ואדוני זקן" אלא שמותר לשנות בדברי שלום (ודוקא בדברי שלום מותר לשנות אצל בשאר דברים אפילו בתועלת האדם אין ללמד האדם לשונו לדבר שקר). ועי' כתובות (ט"ז ע"ב) ת"ר כיצד מרקדין לפני הכלה בית שמאי אומרים כלה כמות שהיא ובה"א כלה נאה ומקודה אמרו להם ב"ה לצי"ש ולדבריהם מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו צעניו או יגנו צעניו, הוי אומר ישבחנו צעניו, מכאן אמרו חכמים לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הצריות, ע"כ. וכ' הריטב"א (עי' חוש' סט) לתת טעם לדברי ב"ה דכל שהוא מפני דרכי שלום אין בו משום מדבר שקר תרחק עכ"ל (וכ"כ העיין יעקב ז"ל דצ"ה ס"ל דמותר לשנות שיהא דעתו מעורבת עם הצריות יעו"ש ועי' שע"ת לר"י אות קפ"א). וכ' האבות הראש ז"ל, ונראה שלמדו כן מדברי רבם ששנו כאן הלל אומר הוי מתלמידיו של אהרן כלומר הוי למד מאהרן שהיה אוהב

הערות לנוסחת הגר"א

ג. גורס עושה במקום אומר.

נוסחת הגר"א אבות דרבי נתן פרק יב מאורי אור קנז

ואראה את חברי בושתי הימנו שאני הוא שסרחתי עליו הוא יושב אצלו עד שמסיר קנאה מלבו. והולך אהרן ויושב אצל האחר ואומר לו (בני) ראה חברך מהו עושה מטרף את לבו וקורע את בגדיו ואומר אוי לי היאך אשא את עיני ואראה את חברי בושתי הימנו שאני הוא שסרחתי עליו הוא יושב אצלו עד שמסיר קנאה מלבו וכשנפגשו זה בזה גפפו ונשקו זה לזה לכך נאמר (במדבר כ ט) ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל: מפני מה זכו ישראל: את אהרן שלשים יום מפני שדן אהרן דין אמת שלעולם לא אמר לאיש סרחת ולא לאשה סרחת לכך נאמר ויבכו אותו כל בית ישראל. אצל משה שמוכחן בדברים קשים נאמר ויבכו בני ישראל את משה. ועוד כמה אלפים היו בישראל שהיו מהלכין אחר מטתו של אהרן שנקראו שם אהרן שאלמלא אהרן לא באו לעולם שהיה משים שלום בין איש לאשתו ומזדווגין זה עם זה והיו קורין שם הילוד על שמו. וי"א לכך נאמר ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל שכל מי שרואה את משה רבינו שיושב ובוכה מי לא יבכה. ויש

במשנתנו שאני הוא שסרחתי עליו הוא יושב אצלו עד שמסיר קנאה מלבו. והולך אהרן ויושב אצל האחר ואומר לו (בני) ראה חברך מהו עושה מטרף את לבו וקורע את בגדיו ואומר אוי לי היאך אשא את עיני ואראה את חברי בושתי הימנו שאני הוא שסרחתי עליו הוא יושב אצלו עד שמסיר קנאה מלבו וכשנפגשו זה בזה גפפו ונשקו זה לזה לכך נאמר (במדבר כ ט) ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל: ד דבר אחר מפני מה בכו ישראל את אהרן שלשים יום (נ"א: אנשים ונשים שנאמר ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל ובמשה נאמר ויבכו בני ישראל מפני שמשה היה מוציא דין לאמיתו ומוכחין בדברים אבל אהרן לא אמר לאיש שסרחת) אנשים ונשים מפני שדן אהרן דין אמת לאמיתו מנין (נ"א: מימיו) לא אמר לאיש שסרחת ולא לאשה שסרחת לכך נאמר ויבכו אותו כל בית ישראל אבל משה שמוכחן בדברים קשים נאמר ויבכו בני ישראל את משה. ועוד כמה אלפים היו בישראל שנקראו שם אהרן שאלמלא אהרן לא בא זה לעולם שהיה משים שלום בין איש לאשתו ומזדווגין זה עם זה והיו קורין שם הילוד על שמו. וי"א לכך נאמר ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל שכל מי שרואה את משה רבינו שיושב ובוכה מי לא יבכה. ויש

תוספת אור

שלום ורודף שלום אפי' לשנות דס"ל דכל שהוא מפני השלום אין צו משום מדבר שקר תרחק כו' שיהיה דעתו מעורבת עם הצריות, עכ"ד.

הערות לנוסחת הגר"א

ד. מוחק כאן "ד"א" והכל ענין אחד. ובריייתא ג' ה. כ' השני אליהו, שגירסתו עפ"י המדרש (דברים לא נגמר עד המלים "מי לא יבכה"). כ' שהראוהו מה"ש את מטתו לכל ישראל.

מֵאַרְבַּע כְּנָפֹת הָאָרֶץ: בְּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה, מְקַבֵּץ נִדְחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

הַשִּׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ בְּבִרְאשׁוֹנָה
וְיִזְעַצְנוּ בְּבִתְחִלָּה,

אבני אליהו

לכן יש להם חירות מכמה מאות שנים, ויש להם מלכים רק הם בארץ לא להם, וכן כשיבוא משיח צדקנו יבואו תחלה עשרת השבטים ואחר כך יהודה ובנימין יעלו, כמ"ש (ישעי' מ, יג) ובאו האובדים בארץ אשור תחלה הם עשרת השבטים (עי' מוספמא סנהדרין פ"ג ז'), ואחר כך והנדרחים בארץ מצרים הם פליטת בית יהודה ובנימין, וכן אמר ירמיה (ג, יח) בימים ההם ילכו בית יהודה על בית ישראל ויבואו יחדיו מארץ צפון, פ' בהתחלה יבואו בית ישראל הם עשרת השבטים, ואחריהם יבואו בית יהודה ויתקבצו יחדיו לארץ צפון, ומשם יבואו לארץ ישראל. וכן אמר מיכה (ד, ו) ביום ההוא נאום ה' אספה הצלעה והנדרחה אקבצה ואשר הרעותי, אמר נגד שלש גליות אלו, אותם שגלו להרי חשך קראם הצולעה שהם צולעים על ירך אחת שיש להם רק תורה אחת שבכתב, ולא זכו לתורה שבעל פה כידוע מספר אלדד הדני ומובא במדרכי ריש מס' חולין, ושבט יהודה ובנימין קראם נדרחה לארבע כנפות הארץ, ואותן שאחורי נהר סמבטיון אמר עליהם ואשר הרעותי, כידוע מתשובת הרדב"ז וס' ערך לחם שר"א בן הרמב"ם גייר מהן כמה אלפים. לכן אמר תקע בשופר גדול לחרוטינו, על אותן שגלו אחורי הרי חשך שיצאו לחירות, ושא גם לקבץ גליותינו, על אותם שמעבר לנהר יש כמה מהם מדינות שמה כידוע בקצה הודו מזרחית מעבר לנהר "גאנגס" (=גנגה - נגלה דש) בארץ "סורמטאנע ואכין" (=סומטנא), וקבצינו יחד מארבע כנפות הארץ, על שבט יהודה ובנימין הנדרחים בכל הארץ מקצה השמים ועד קצהו.

בא"י מקבץ נדחי עמו ישראל, לא הזכיר אלא הנדרחים מפני שהן יתקבצו באחרונה כאמור, ואז כבר יהיו הצולעה ואשר הרעותי נגאלים ויחדיו יבואו מארץ צפון. ונכלל בברכה ראשונה בתואר "מלך כו' מושיע" כי הגאולה אינה בידי אדם כלל רק בידי שמים כמו שאמר אליהו על אימתי יבוא משיח לכשירצה ארון זה, (עי' סנהדרין נט. נעין יפקנ שס).

השיבה שופטנו בבראשונה ויזעצנו בבתחלה, על שם (ישעי' א, כו) ואשיבה שופטך בבראשונה ויזעצך בבתחלה, אצל שופטים אמר ראשונה ואצל יועצים תחילה, ואמרו רז"ל בפסיקתא רבתי ואשיבה שופטך בבראשונה אלו דוד ושלמה ויזעצך בבתחלה אלו משה ואהרן. למדו משינוי הלשון שופטים ויזעצו ראשונה ותחלה, שופטים אשר יש להם שבט מלוכה בידם, ויזעצו המה מחוקקין חוקים ומשפטים צדיקים, כמו שכתוב (דנאשית מט, י) לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו, כמו שדרשו רז"ל (סנהדרין ה). על זה. וההבדל שבין ראשון לתחלה הוא, ראשון הוא ראש הזמן והוא ממנו כמו ראש בגוף, ותחלה הוא חוץ ממנו זמן קודם זולת זמן המדובר בו. לכן פירש ואשיבה שופטך בבראשונה אלו דוד ושלמה ועליהם נאמר שופטך שהיה להם שבט מלוכה, והם היו ראשונים במלכות ישראל והם ממנו, ויזעצך בבתחלה אלו משה ואהרן שהיו מחוקקים ויזעצו לישראל והיו תחלה בזמן מרם מלך לבני ישראל, (א"ה: לפנינו בפסיקמא דר"כ פט"ו י"א, ונמלךש זוטא איכה פ"א אימא להיפך, דנראשונה אלו משה ואהרן ונבחרה אלו דוד ושלמה). ומפני שרעות המתרגשות לבוא על הדור

הזהר

דף עה ע"א

ספר

קסו

שריא עליה, דכל מאן דקריב לכורסייה דחילו ואימתא נפיל עליה, וביה הוה דאין דינא בלא סהדין, בגין דדיוקנין הוו בכורסייה, וכל מאן דמקרב בשקרא מכשכשא ההוא דיוקנא, והוה ידע שלמה מלכא דבשקרא קאתי, בגין כך אימתא דכורסיה הוה נפיל על כלא, וכלהו אשתכחו זכאין קמיה, מלכא משיחא בריחא, כמה דאת אמר (שם יא ג) והריחו ביראת יהו"ה, ולא למראה עיניו ישפוט וגו', ותלת אלין דנו עלמא בלא סהדין והתראה, שאר בני עלמא על פום סהדין, על מימר אורייתא, חכימין דאשתמודען באינון דיוקנין, עלייהו לאזהרא לבני עלמא, ולמיהב אסוותא לבני נשא, ולאסי נפשייהו, זכאין אינון בהאי עלמא, וזכאין אינון בעלמא דאתי.

— ❖ ❖ ❖ בהיר זהר ❖ ❖ ❖ —

שריא עליה וכן באופן זה כשהיה שלמה המלך דן בני אדם היה יודע מי אומר אמת ומי לא ע"י הכסף שלו, ע"י רוח הקודש שהיה שורה עליו, דכל מאן דקריב לכורסייה דחילו ואימתא נפיל עליה, וביה הוה דאין דינא בלא סהדין כי כל מי שקרב אל כסאו היה אימה ופחד נופל עליו, וכו' היה דן דיני תורה בלא עדות, כדמפרש ואזיל, בגין דדיוקנין הוו בכורסייה, וכל מאן דמקרב בשקרא מכשכשא ההוא דיוקנא, והוה ידע שלמה מלכא דבשקרא קאתי כי היה צורות של חיות ככסאו, וכל מי שהקריב ואמר שקר היה הצורה מכשכש, והיה שלמה יודע שהוא בא בשקר, בגין כך אימתא דכורסיה הוה נפיל על כלא, וכלהו אשתכחו זכאין קמיה וע"כ אימה של הכסף היה נופל על הכל, וכלם נמצאים לדיקים לפניו כי הודו על האמת, מלכא משיחא בריחא מלך המשיח ידון ע"י הריח, כמה דאת אמר והריחו ביראת יהו"ה, ולא למראה עיניו ישפוט וגו' שלא יטרוך לדון לפי מראה עיניו בהסימנים שיש בשער וצפנים וכו', ותלת אלין דנו עלמא בלא סהדין והתראה שלשה אלו דנו העולם בלא עדות (ב), שאר בני עלמא על פום סהדין, על מימר אורייתא אכל שאר בני אדם לריכים לדון עפ"י עדים, כי כן לוח התורה"ק, חכימין דאשתמודען באינון דיוקנין, עלייהו לאזהרא לבני עלמא, ולמיהב אסוותא לבני נשא, ולאסי נפשייהו עיקר תכלית ידיעת חכמת הפרצוף הוא, שהחכמים היודעים חכמה זו, עליהם מוטל להזהיר לבני העולם אם רואים עליהם להוכיחם שיעשו תשובה, ושיתנו להם רפואה היינו סדר תיקון תשובה שע"י יהיה להם רפואת הנפש, זכאין אינון בהאי עלמא, וזכאין אינון בעלמא דאתי אשרי חכמים אלו צעוה"ו ואשריהם צעוה"ב.

ע"כ פרשת ואתה תחזה

— בהיר בשחקים —

(ב) אע"ג שמלך המשיח עדיין לא דן העולם, אלא זה יהיה לעתיד, אמר דנו בלשון עבר כיון שמשנה רבינו ושלמה המלך כבר דנו, כלל בולם ביחד (נלע"ד).